

Acil Durum Ve Afet Yönetimi Öğrencilerinin Covid-19 Fobisi

COVID-19 Phobia Of Emergency And Disaster Management Students

Bahadır TERCAN¹

ÖZET

Bu araştırma, acil durum ve afet yönetimi öğrencilerinin COVID-19 pandemisi sırasında yaşamış oldukları COVID-19 fobisini değerlendirmek amacıyla yapıldı. Tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırma, 01-12 Temmuz 2020 tarihleri arasında Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi SHMYO Acil Durum ve Afet Yönetimi programında okuyan araştırmaya katılmayı kabul eden 92 öğrenci ile yapıldı. Veriler, “COVID-19 Fobisi Ölçeği” kullanılarak Google Form aracılığıyla elektronik ortamda toplandı. Araştırmaya başlamadan önce Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü COVID-19 Bilimsel Araştırma Değerlendirme Komisyonu ve Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanlığı’ndan yazılı izin alındı. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS programı kullanılarak frekans, ki-kare testi, t testi ve One-Way Anova testleri kullanıldı. Öğrencilerin yaş ortalaması 20.12±0.99, %63’ü kız, %43.5’inin gelir düzeyi düşük ve sadece %4.3’ünde kronik bir hastalık olduğu belirlendi. COVID-19 Fobisi Ölçeği puan ortalaması 51.63±16.15 olarak saptandı. Sonuç olarak araştırmaya katılan öğrencilerin COVID-19 fobisi düzeylerinin orta düzeyde olduğu belirlendi.

Anahtar Kelimeler: Acil Durum ve Afet Yönetimi, COVID-19 Fobisi, Öğrenci

ABSTRACT

This research was conducted to evaluate the COVID-19 phobia experienced by emergency and disaster management students during the COVID-19 outbreak. It is a descriptive study. The research was carried out with 92 students who were studying in Erzincan Binali Yıldırım University SHMYO Emergency and Disaster Management program between 01-12 July 2020 and accepted to participate in the research. Data were collected electronically via Google Form using the “COVID-19 Phobia Scale”. Before starting the study, written permission was obtained from the Ministry of Health General Directorate of Health Services COVID-19 Scientific Research Evaluation Commission and Erzincan Binali Yıldırım University Human Research Ethics Committee. Frequency, chi-square test, t test and One-Way Anova tests were used by using SPSS program to evaluate the data. The mean age of the students was 20.12±0.99, 63% were female, 43.5% had a low income and only 4.3% had a chronic disease. The mean score of the COVID-19 Phobia Scale was 51.63±16.15. As a result, it was determined that the level of COVID-19 phobia of the students participating in the study was moderate.

Keywords: COVID-19 Phobia, Emergency and Disaster Management, Student

GİRİŞ

Yeni koronavirüs hastalığı (COVID-19) ilk olarak Çin’in Wuhan kentinde tanımlanmış ve buradan hızla tüm dünyaya yayılmıştır (He, vd. 2020: 719). 30 Ocak 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO) bu durumu “uluslararası endişe veren halk sağlığı acil durumu” olarak adlandırdı. Daha sonra virüsün tüm dünyayı etkisi altına alması nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü 11 Mart 2020 tarihinde COVID-19’u küresel bir pandemi olarak ilan etti (WHO, 2020). COVID-19 pandemisi, küresel anlamda sağlık, sosyal, politik ve ekonomik etkilere neden olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Bu etkilerinin yanı sıra psikolojik

olarak da insanları etkileyerek ciddi sorunların yaşanmasına neden olmaktadır (Dubey, vd. 2020: 780).

Pandemiler sırasında insanlar genellikle korku, panik ve fobi gibi çeşitli zorluklar yaşayabilirler (Arslan, vd. 2021: 208). Bu zorluklar mizaç, genetik ve fizyolojik kriterlerin yanı sıra çevresel koşulların etkisine bağlı olarak ortaya çıkabilir (APA, 2013). Bu açıdan COVID-19 pandemisi gibi biyolojik afetler veya doğal afetler panik, korku ve fobi gibi çeşitli zorlukların çevresel tetikleyicisi olabilir (Tercan 2020: 42; Hossain, vd. 2020: 2). İnsanlar COVID-19 pandemisi ile ilişkili oldukları nesne ve durumlara orantısız bilişsel, duyuşsal veya davranışsal yanıtlar geliştirirler ve fizyolojik ve psikolojik işlevselliklerde ciddi bozulmalar

¹ Öğr. Gör. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO İlk ve Acil Yardım Programı, bhdr_24@hotmail.com, 0000-0001-5699-0208

meydana gelebilir (Dai, vd. 2020: 3). Beklendiği üzere, insanlar COVID-19 pandemisi karşısında korku, panik ve fobi gibi çeşitli reaksiyonlar yaşamaktadırlar. Pandemi hızla yayıldıkça, COVID-19'un kolay bulaşma potansiyeli, tedavi eksikliği ve virüs kaynaklı ölümlerin artması gibi nedenlerle psiko-patolojik problemlere yol açabilmektedir (Gao, vd. 2020: 2). Ayrıca kısıtlamaların olduğu yeni bir yaşam tarzı ya da pandeminin ne zaman sona ereceği konusundaki belirsizlikler de etkili olabilmektedir (Qiu, vd. 2020: 1). Bu araştırmanın amacı acil durum ve afet yönetimi programında okuyan öğrencilerin COVID-19 pandemisi sırasında yaşayabilecekleri psiko-patolojik sorunlara ilişkin COVID-19 fobisi durumlarını değerlendirmektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Tipi: Bu araştırma, acil durum ve afet yönetimi programında okuyan öğrencilerin COVID-19 pandemisi sırasında yaşamış oldukları COVID-19 fobisi durumlarını incelemek amacıyla yapılan tanımlayıcı nitelikte bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO Acil Durum ve Afet Yönetimi programında okuyan 95 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada herhangi bir örneklem seçim yöntemi kullanılmayarak, araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 92 öğrenci oluşturdu. (cevaplılık oranı %96.84).

Veri Toplama Yöntemleri: Araştırma verileri 01.07.2020-12.07.2020 tarihleri arasında Google Form aracılığıyla elektronik ortamda toplandı. Araştırmada anket formu Kişisel Bilgi Formu ve COVID-19 Fobisi Ölçeği olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Formun birinci bölümü araştırmacılar tarafından literatür bilgisine uygun olarak oluşturulmuştur ve sosyodemografik veriler ile COVID-19 pandemisine yönelik soruları içermektedir. Formun ikinci bölümünü ise geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2020 yılında Arpacı ve arkadaşları tarafından yapılan "COVID-19 Fobisi Ölçeği" oluşturmaktadır. Bu ölçek 20 madde ve 4 boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlardan ilki olan psikolojik alt boyutu (6 madde), somatik alt boyutu (5 madde), sosyal alt boyutu (5 madde), ekonomik alt boyutu (4 madde), olmak

üzere dört alt boyuta ayrılmaktadır. Psikolojik alt boyutu, potansiyel koronavirüs enfeksiyonu nedeniyle kişinin aşırı kaygı ve korku deneyimleriyle ilgili maddeleri; somatik alt boyutu, koronavirüs fobisi ile ilişkili fiziksel semptomlarla ilgili maddeleri; ekonomik alt boyutu, sarf malzemelerinin tükenmesi korkusundan kaynaklanan istifleme davranışlarıyla ilgili maddeleri içerir; sosyal faktör ise COVID-19'a bağlı olarak sosyal fobiyi ne ölçüde yaşadığını ölçen maddeleri içermektedir. Ölçek Formu "1-Kesinlikle Katılmıyorum", "2-Katılmıyorum", "3-Katılıyorum", "4-Genelde Katılıyorum", "5 Kesinlikle Katılıyorum" biçiminde Likert formatında hazırlanmıştır. Alt ölçek puanları, o alt ölçeğin maddelerine verilen cevapların puanlarının toplamı ile elde edilir; toplam ölçek puanı, alt ölçek puanlarının toplamından elde edilir ve 20 ile 100 puan arasında değişir. COVID-19 fobisiyle ilgili koronafobi düzeyi için bir eşik değeri bulunmamaktadır. Yüksek puan, ilgili alt ölçeklerde ve toplam ölçekte daha fazla fobiyi göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0.92 olarak saptanmıştır (Arpacı, vd. 2020: 3; Arpacı, vd. 2021: 4).

İstatistiksel Analiz: Araştırmanın bağımsız değişkenleri; öğrencilerin sosyodemografik özellikleri (yaş, cinsiyet, lise, sınıf, akademik not ortalaması, gelir düzeyi ve kronik hastalık durumu) ile COVID-19 pandemisine yönelik özelliklerdir (test yaptırma ve teşhis durumu). Bağımlı değişken ise COVID-19 Fobisi Ölçek Puanıdır. Verilerin değerlendirilmesi bilgisayarda SPSS paket programı kullanılarak frekans, ki-kare testi, t testi ve One-Way Anova testleri ile yapıldı.

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırmaya başlamadan önce Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü COVID-19 Bilimsel Araştırma Değerlendirme Komisyonu'ndan 06/06/2020 tarihinde ve 15_32_20 sayılı ile onay alındı. Ayrıca Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanlığı'ndan 30/06/2020 tarih ve 06-15 sayılı ile etik kurul onayı alındı. Katılımcılardan aydınlatılmış onam formu onayı alındıktan sonra veri toplama süreci gerçekleştirildi.

BULGULAR**Tablo 1: Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri (n=92)**

Özellikler	Sayı	%
Yaş		
18-20	72	78.3
21-24	20	21.7
Cinsiyet		
Kız	58	63.0
Erkek	34	37.0
Mezun Olunan Lise		
Sağlık Meslek Lisesi	35	38.0
Anadolu Lisesi	46	50.0
Özel Lise	11	12.0
Sınıf		
Birinci Sınıf	55	59.0
İkinci Sınıf	37	40.2
Akademik Not Ortalaması		
2'in Altı	8	8.7
2-3 Arası	55	59.8
3'ün Üzeri	29	31.5
Gelir Düzeyi		
Gelir<Gider	40	43.5
Gelir=Gider	30	32.6
Gelir>Gider	22	23.9
Kronik Hastalık Durumu		
Var	4	4.3
Yok	88	95.7
COVID-19 Testi Yaptırma Durumu		
Evet	4	4.3
Hayır	88	95.7
COVID-19 Testi Sonucu*		
Negatif	4	100.0

*COVID-19 testi yaptıranlar üzerinden yüzde alınmıştır.

Tablo 1'de görüldüğü gibi öğrencilerin %78.3'ünün 18-20 yaş aralığında olduğu, %63'ünün kız, %50'sinin Anadolu lisesi mezunu olduğu, %59'unun birinci sınıf, %59.8'inin akademik ortalamasının 2 ile 3 arasında olduğu, %43.5'inin

gelir düzeyinin düşük olduğu, %95.7'sinin kronik hastalığı olmadığı, %4.3'ünün COVID-19 testi yaptırdığı ve test yaptıranların tamamının test sonuçlarının negatif çıktığı belirlenmiştir.

Tablo 2: COVID-19 Fobisi Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=92)

COVID-19 Fobisi Ölçeği ve Alt Boyutları	Ort±Ss	Min.	Max.
Toplam Ölçek	51.63±16.15	22	100
Psikolojik Alt Boyut	18.79±5.00	8	30
Somatik Alt Boyut	9.72±4.24	5	25
Sosyal Alt Boyut	13.96±5.07	5	25
Ekonomik Alt Boyut	9.16±3.50	4	20

Tablo 2'de görüldüğü gibi öğrencilerin COVID-19 Fobisi Ölçeği puan ortalamaları; 100 puan üzerinden toplam puanı için 51.63±16.15, psikolojik alt boyutu için 18.79±5.00,

somatik alt boyutu için 9.72±4.24, sosyal alt boyutu için 13.96±5.07 ve ekonomik alt boyutu için 9.16±3.50 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre COVID-19 Fobisi Ölçeği ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=92)

Bazı Özellikler	COVID-19 Fobisi Ölçeği	Psikolojik Alt Boyut	Somatik Alt Boyut	Sosyal Alt Boyut	Ekonomik Alt Boyut
Yaş					
18-20	51.96±17.11	19.08±5.21	9.60±4.31	14.08±5.43	9.19±3.68
21-24	50.45±12.34	17.75±4.10	10.15±4.03	13.50±3.57	9.05±2.81
	p=0.71	p=0.29	p=0.60	p=0.57	p=0.87
Cinsiyet					
Kız	53.43±15.76	19.24±5.00	9.83±3.96	14.40±4.71	9.97±3.48
Erkek	48.56±16.57	18.03±4.97	9.53±4.73	13.21±5.63	7.79±3.12
	p=0.16	p=0.26	p=0.74	p=0.28	p=0.004*
Sınıf					
Birinci Sınıf	53.84±15.98	19.45±5.68	10.02±4.82	14.93±5.47	9.44±3.61
İkinci Sınıf	48.35±12.47	17.81±3.62	9.27±3.19	12.51±4.08	8.76±3.32
	p=0.08	p=0.09	p=0.41	p=0.02*	p=0.36
Gelir Düzeyi					
Gelir<Gider	54.35±17.01	19.75±5.15	10.65±4.39	14.03±5.25	9.93±3.66
Gelir=Gider	48.37±12.62	18.00±4.08	8.40±3.11	13.53±4.28	8.43±3.31
Gelir>Gider	51.14±18.52	18.14±5.00	9.82±4.95	14.41±5.88	8.77±3.29
	p=0.30	p=0.27	p=0.08	p=0.82	p=0.17
Akademik Not Ortalaması					
2 ve Altı	52.50±7.78	18.13±3.39	9.88±2.47	14.50±2.20	10.00±2.82
2-3 Arası	51.78±17.50	19.05±5.23	9.58±4.40	13.87±5.46	9.27±3.86
3 ve Üzeri	51.10±15.53	18.48±5.01	9.93±4.41	13.97±4.99	8.72±2.95
	p=0.97	p=0.82	p=0.93	p=0.94	p=0.62
Mezun Olunan Lise					
Sağlık Meslek Lisesi	50.40±17.50	19.06±5.59	8.91±3.75	13.80±5.56	8.63±3.85
Anadolu Lisesi	51.05±14.83	18.68±4.55	9.68±4.06	13.41±4.46	9.27±3.35
Özel Lise	57.27±18.35	18.36±5.50	11.64±5.87	16.91±5.57	10.36±3.07
İmam Hatip Lisesi	55.00±7.07	19.00±2.82	14.0±1.41	12.50±3.53	9.50±2.12
	p=0.64	p=0.97	p=0.13	p=0.22	p=0.54
Kronik Hastalık Durumu					
Var	62.25±26.53	22.00±5.83	14.25±8.05	17.25±9.67	8.75±3.30
Yok	51.15±15.59	18.65±4.94	9.51±3.94	13.81±4.81	9.18±3.52
	p=0.18	p=0.19	p=0.32	p=0.52	p=0.81
COVID-19 Testi Yaptırma Durumu					
Evet	70.75±20.30	24.75±3.86	13.50±7.68	19.25±4.50	13.25±5.12
Hayır	50.76±15.52	18.52±4.89	9.55±4.01	13.72±4.99	8.98±3.33
	p=0.01*	p=0.01*	p=0.38	p=0.03*	p=0.01*

*Anlamlılık değeri p<0.05 olarak alınmıştır.

Tablo 3’de öğrencilerin bazı özellikleri ile COVID-19 Fobisi Ölçeği ve alt boyutları puan ortalamaları arasında yapılan analizlerin sonuçları gösterilmektedir. Bu sonuçlara göre cinsiyet, sınıf düzeyi ve test yaptırma değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Kız öğrencilerin ekonomik alt boyutta koronavirüs fobisi düzeyi (X=9.97), erkek öğrencilere (X=7.79) göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (t=2.99, p<0.05). Birinci sınıfta okuyan öğrencilerin sosyal alt boyutta koronavirüs fobisi düzeyi (X=14.93), ikinci sınıf öğrencilere (X=12.51) göre daha yüksektir (t=2.28, p<0.05). COVID-19 testi yaptıran öğrencilerin koronavirüs fobisi düzeyleri (X=70.75), test yaptırmayan öğrencilerin düzeylerinden (X=50.76) daha yüksek olduğu belirlenmiştir (t=2.48, p<0.05).

TARTIŞMA

Afetler sırasında insanlar genellikle korku, panik veya fobi gibi çeşitli psikolojik zorluklar yaşarlar (İkizer-Gül 2017: 173). Bu konuyla ilgili yapılan araştırmalar, deprem veya tsunami gibi doğal afetlerin; savaş veya terörizm gibi insan kaynaklı afetlerin veya MERS, SARS veya Ebola gibi salgın hastalık oluşturan biyolojik afetlerin kısa ve uzun dönemde fobi, kaygı, depresyon, umutsuzluk gibi olumsuz duygulara yol açtığı bildirilmektedir (Colorado, 2017: 4; Qi, vd. 2020: 4). Araştırmamızda öğrencilerin COVID-19 fobisi ölçek toplam puanı 51.63 olarak bulunmuştur. Bu konuda yapılan araştırmalarda benzer bir sonuç elde edilmiştir. Rahman tarafından yapılan araştırmaya göre tıp fakültesi öğrencilerinin COVID-19 fobisi ölçek toplam puanı 47.09 olarak saptanmıştır (Rahman, 2021: 72). Delibaş tarafından

yapılan araştırmaya göre ise öğrencilerinin COVID-19 fobisi ölçek toplam puanı 49.90 olarak saptanmıştır (Delibaş, 2021: 207). Ölçekten maksimum puanın 100 olduğu dikkate alınırsa bu değere göre öğrencilerin COVID-19 fobisi düzeyinin orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Cinsiyet ile COVID-19 fobisi ölçeği puan ortalaması arasında anlamlı bir fark olmamasına rağmen kızların puan ortalamalarının erkeklere göre yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca cinsiyet ile ekonomik alt boyutu arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Benzer sonuç olarak, yapılan araştırmalarda COVID-19 pandemisinin erkeklere oranla kadınlarda daha fazla psikolojik etkiye neden olduğunu saptamışlardır (Bakioğlu, vd. 2020: 8; Wang, vd. 2020: 5; Dörttepe, vd. 2021: 33). Bazı araştırmalarda ise kadınların anksiyete düzeylerinin erkeklere nazaran daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Yapılan bir araştırmada COVID-19 pandemisinde kadın olmanın önemli psikolojik risk faktörü olduğu belirtilmiştir (Horesh, vd. 2020: 6). Başka bir araştırmada ise pandemi sürecinde kadınların psikolojik olarak daha fazla etkilendiği belirtilmiştir (Özdin-Özdin 2020: 506). Kız öğrencilerin yaşadığı psikolojik etkilerin yüksek olması, literatürdeki araştırmalar ile benzerlik göstermektedir.

Sınıf değişkeni ile COVID-19 fobisi ölçeği puan ortalaması arasında anlamlı bir fark olmamasına rağmen birinci sınıfta okuyan öğrencilerin puan ortalamalarının ikinci sınıfta okuyan öğrencilere göre yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca sınıf değişkeni ile sosyal alt boyutu arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Bu konuyla ilgili literatürde benzer bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu durumun ikinci sınıf öğrencilerinin ders müfredatında var olan afet ve acil durum psikolojisi, afet yönetimi ve afetlerde sosyal hizmet gibi derslerde almış oldukları eğitimlerin etkili olduğu düşünülmektedir.

COVID-19 pandemisi kronik sağlık sorunları olan kişileri daha fazla etkilemektedir (Wan, vd. 2020: 802). Horesh ve ark.'ın yaptığı araştırmada COVID-19 pandemisi sırasında kronik hastalığa sahip olmanın önemli bir risk faktörü olduğu sonucuna varmışlardır (Horesh, vd. 2020: 6). Bakioğlu ve ark.'ın yaptığı araştırma bu bilgi desteklemektedir (Bakioğlu, vd. 2020: 9). Bu araştırmada kronik hastalığı olanların olmayanlara göre daha fazla COVID-19 korkusu yaşadığı bildirilmiştir. Fakat bizim araştırmamızda ise kronik hastalık durumu ile COVID-19 fobisi ölçeği ve alt grup puan ortalamalarının dağılımları arasında anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır. Araştırmamıza benzer şekilde Gencer tarafından yapılan bir araştırmada, katılımcıların %12.5'inin bir kronik hastalığı olduğu ancak koronavirüs fobisi düzeyiyle anlamlı bir farkın olmadığı belirtilmiştir (Gencer, 2020: 1154). Araştırmaya katılan öğrencilerden sadece dördünde kronik hastalığın olması ve katılımcıların 18 ila 24 yaş grubunda olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

COVID-19 testi yaptıranlar ile COVID-19 fobisi ölçeği puan ortalaması arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). COVID-19 testi yaptıranların puan ortalaması (70.75 ± 20.30) yaptırmayanlara (50.76 ± 15.52)

göre daha yüksektir. Yani COVID-19 şüphesi olup test yaptıran katılımcıların COVID-19 fobisinin daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmamızı destekler düzeyde yapılan araştırmalarda COVID-19 testi yaptırmış ve pozitif çıkan katılımcıların COVID-19 korkusu yaşadığı belirtilmiştir (Taşpınar, vd. 2021: 111; Dörttepe, vd. 2021: 9). Böyle bir durumun beklenen bir sonuç olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak araştırmaya katılan öğrencilerin COVID-19 fobisi düzeylerinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan COVID-19 testi yaptırma durumu ile COVID-19 fobisi ölçeği arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Araştırmada bazı sosyodemografik özellikler (cinsiyet, gelir düzeyi ve kronik hastalık durumu) ile COVID-19 fobisi açısından önemli farklılıkların olmamasına rağmen kızların, gelir düzeyi düşük olanların ve kronik hastalığı olanların puan ortalamaları yüksek çıkmıştır. Literatürde COVID-19 fobisini belirlemeye yönelik araştırmaların daha yeni olduğu görülmektedir. Araştırmamızın bu konuda önemli olduğu ve ileride yapılacak araştırmalara destek olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu konuyla ilgili olarak daha büyük çapta araştırmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- American Psychiatric Association (2013). "Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5)", <https://www.psychiatry.org/psychiatrists/practice/dsm>, (Erişim tarihi: 09 Ağustos 2021).
- Arpacı, İ., Karataş, K. & Baloğlu, M. (2020). The development and initial tests for the psychometric properties of the COVID-19 Phobia Scale (C19P-S). *Personality and Individual Differences*, 164: 1-6.
- Arpacı, İ., Karataş, K., Baloğlu, M. & Haktanır, A. (2021). COVID-19 Phobia in the United States: Validation of the COVID-19 Phobia Scale (C19P-SE). *Death Studies*, 1-7.
- Arslan, B.O., Batum, Ö., Varol, Y., Şenel, E. & Uçar, Z.Z. (2021). COVID-19 phobia in healthcare workers; a cross-sectional study from a pandemic hospital. *Tuberk Toraks*, 69(2): 207-216.
- Bakioğlu, F., Korkmaz, O. & Ercan, H. (2020). Fear of COVID-19 and positivity: Mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-14.
- Colorado, E.E. (2017). "A mixed-method study of aid workers in Sierra Leone during the 2014-2015 ebola epidemic: Exploring Psychological Distress, Trauma, Resilience, and Coping", <https://search.proquest.com/docview/2014377787?accountid=25082>, Erişim Tarihi: 07 Eylül 2021.
- Dai, Y., Hu, G., Xiong, H., Qiu, H. & Yuan, X. (2020). Psychological impact of the coronavirus disease 2019

(COVID-19) outbreak on healthcare workers in China. *Medrxiv*, 1-22.

Delibaş, L. (2021). COVID-19 fobisi ve endişe şiddeti; meslek yüksekokulu örneği. *Hastane Öncesi Dergisi*, 6(2): 201-212.

Dörttepe, Z.Ü., Hoşgör, H. & Sağcan, H. (2021). The effect of COVID-19 phobia on perceived stress: the sample of prehospital emergency care professionals. *Journal of Academic Value Studies*, 7(1): 31-40.

Dubey, S., Biswas, P., Ghosh, R., Chatterjee, S., Dubey, M.J., Chatterjee, S., Lahiri, D. & Lavie, C. J. (2020). Psychosocial impact of COVID-19. *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*, 14: 779-788.

Gao, J., Zheng, P., Jia, Y., Chen, Mao, Y., Chen, S. & Dai, J. (2020). Mental health problems and social media exposure during COVID-19 outbreak. *Plos One*, 15(4): 1-10.

Gencer, N. (2020). Pandemi sürecinde bireylerin koronavirüs (kovid-19) korkusu: Çorum örneği. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 2(4): 1151-1172.

He, F., Deng, Y. & Li, W. (2020). Coronavirus disease 2019: What we know?. *Journal of Medical Virology*, 92: 719-725.

Horesh, D., Lev-Ari, R.L. & Hasson-Ohayan, I. (2020). Risk factors for psychological distress during the COVID-19 pandemic in Israel: Loneliness, age, gender, and health status play an important role. *British Journal of Health Psychology*, 1-9.

Hossain, M.M., Sultana, A. & Purohit N. (2020). Mental health outcomes of quarantine and isolation for infection prevention: a systematic umbrella review of the global evidence. *Epidemiol Health*, 42: 1-11.

İkizer, G. & Gül, E. (2017). Afetlerin yetişkinler üzerindeki psikososyal etkileri. *Türkiye Klinikleri Psikoloji*, 2(3): 172-179.

Özdin, S. & Özdin, Ş.B. (2020). Levels and predictors of anxiety, depression and health anxiety during COVID-19 pandemic in Turkish society: The importance of gender. *International Journal of Social Psychiatry*, 66(5): 504-511.

Qi, J., Yang, X., Tan, R., Wu, X. & Zhou X. (2020). Prevalence and predictors of posttraumatic stress disorder and depression among adolescents over 1 year after the Jiuzhaigou earthquake. *Journal of Affective Disorders*, 261: 1-8.

Qui, J., Shen, B., Zhao, M., Wang, Z., Xie, B. & Xu, Y. (2020). A nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: implications and policy recommendations. *General Psychiatry*, 33: 1-4.

Rahman, S. (2021). Tıp fakültesi öğrencilerinin COVID-19 fobi durumlarının değerlendirilmesi. *F.Ü.Sağ.Bil.Tıp.Derg.*, 35(1): 68-73.

Taşpınar, B., Taşpınar, F., Gülmez, H. & Kızılırmak, A.S. (2021). Fizyoterapistlerde COVID-19 korkusu ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki. *Forbes J Med*, 2(2): 108-115.

Tercan, B. (2020). Biyolojik afetler ve COVID-19. *Paramedik ve Acil Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 1(1): 35-49.

Wan, S., Xiang, Y., Fang, W., Zheng, Y., Li, B., Hu, Y., Lang, C., ... Yang R. (2020). Clinical features and treatment of COVID-19 patients in northeast Chongqing. *Journal of Medical Virology*, 92: 797-806.

Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C.S. & Ho C.R. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5): 17– 29.

World Health Organization (WHO). (2021). “Coronavirus disease (COVID-19) outbreak situation”, <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>, (Erişim Tarihi: 13 Eylül 2021).